

Biskop Atle Sommerfeldt:

Visitaspreden Lillestrøm

1. Mos 2,8-9;3,1-8

Lillestrøm, 9.mars 2014

Det er kanskje flere av dere som lurer på hva som er grunnen til at vi i kirken forteller denne eldgamle og mytiske fortellingen om den gangen mennesket og Gud var sammen i Edens hage. Det kan være vanskelig å se forbindelsen mellom oss og en fortelling som handler om en av de mest uskyldige forbrytelsene som tenkes kan: Å naske et eple fra et tre som tilhører en annen. Hva er det som gjør at en slik fortelling har fulgt vår sivilisasjon i 3000 år?

Elie Wiesel ble av det ungarske fascistregimet og det tyske naziregimet som tenåring sendt til konsentrasjonsleirene i Polen sommeren 1944 for å bli utryddet. Grunnen var at han var jøde. Denne bestialske virkeligheten utfoldet seg midt i det som ble betraktet som den vestlige og kristne sivilisasjonens høydepunkt, og med mennesker med den tyngste kompetansen innenfor forskning og administrasjon til å begrunne og gjennomføre den. Også vi var berørt, minst sju personer fra Strømmen og Lillestrøm ble deportert og gasset i hjel.

Wiesel overlevde, fortalte historien og fikk Nobels Fredspris. Hans budskap er at likegyldighet er menneskets verste fiende. For det likegyldige mennesket har andre menneskers smerte ingen betydning. Den likegyldige vil for alt i verden unngå at den andres liv får betydning for ens eget liv. Kjærlighetens motsats er likegyldighet, ikke hat. Det var derfor menneskers likegyldighet som gjorde Holocaust mulig. Det er likegyldighet som gjør mennesket umenneskelig.

Vi gjenkjenner røsten til Arnulf Øverland fra 1937 i dette oppgjøret med vår iboende likegyldighet for andre menneskers smerte:

Du må ikke sitte trygt i ditt hjem
og si: Det er sørgelig, stakkars dem!
Du må ikke tåle så inderlig vel
den urett som ikke rammer dig selv!
Jeg roper med siste pust av min stemme:
Du har ikke lov til å gå der og glemme!

Broen mellom fortellingen fra Edens hage og våre liv er at den forsøker å komme til rette med vår observasjon av oss selv og våre fellesskap. Hvordan er det mulig å forstå at mennesket har en utrolig kapasitet til å beherske naturen og virkeligheten og skape de skjønneste kunstverk og den vakreste musikk, og samtidig ha en ufattelige kapasitet til å gjøre andre mennesker vondt og forbigå andres lidelse i stillhet eller akseptere bortforklaringene?

Mange som forsøker å komme til rette med dette, legger ansvaret for ondskap og likegyldighet andre steder enn hos mennesket. Mennesket er jo egentlig godt på bunnen, hevder de, og dersom det påfører andre lidelse eller overser andres lidelse, må det være noe utenfra som er skyld i dette. Det kan være hendelser i naturen eller sinnsforvirring og mest vanlig: andre mennesker – særlig dem som er annerledes enn oss selv .

Ulike religiøse forklaringer er også vanlig. Det er demoner og djevler som kommer fra et eller annet sted og som tar makten over og driver oss ut i dette vi vet ikke er bra. Eller det er gudene som straffer og forblinder oss slik at det egentlig er gudene som har ansvaret.

Fortellingen fra Edens hage gjør slangen til urbildet på alle disse bortforklaringene. Men det er ikke slangen, men Adam og Eva som har ansvaret for det som skjer. Sannheten om mennesket er at det vet forskjellen på ondt og godt, men at det for ofte velger bort det gode. Årsaken ligger i oss, og ikke utenfor oss.

Noen vil hevde at andre menneskers lidelse ikke er noe en behøver å bry seg om. Det viktigste er ens egen lykke og velstand, så får de andre klare seg som best de kan. Dette er likegyldighet uttrykt som livsholdning. «Hvor er din bror, Abel?», spurte Gud Adam og Evas sønn Kain. «Er jeg min brors vokter?», svarte han og ble for all tid likegyldighetens arketype – nettopp fordi han visste at han var skyld i Abels død. Han fremstår som Adam og Evas ektefødte avkom.

I Guds skapelse finnes ikke tårer og smerte eller undertrykkelse og ondskap. Fra Guds hånd er det kjærligheten som er mennesket og hele skapelsens grunnleggende kjennetegn. Det er denne skapelsens kjærlighet mennesket er satt til å forvalte. Vi er derfor skaperverket og vår nestes voktere og beskyttere – mot oss selv og mot det som truer menneskets verdighet og skaperverket balanse. Vår likegyldighet for andre menneskers smerte, er derfor likegyldighet overfor Guds oppdrag og intensjon med vår skapelse.

Den grunnleggende årsaken til menneskets lidelse, er at vi mennesker i hovmod vil være Gud, men overser at vi ikke er kjærligheten og skapelsens urkraft slik Gud er. Vi kjenner forskjellen på godt og ondt. Vi tror vi er lik Gud. Men vi er ikke kjærlighet slik Gud er kjærlighet.

«Om jeg taler med mennesker og englers tunger, men ikke har kjærlighet, da er jeg bare drønnende malm eller en klingende bjelle. Om jeg har profetisk gave, kjenner alle hemmeligheter og eier all kunnskap, om jeg har all tro så jeg kan flytte fjell, men ikke har kjærlighet, da er jeg intet» sier Paulus. Det er der det går galt for oss, hver for oss og sammen. Vi lever ikke den kjærlighet Gud har kalt oss til å forvalte. Når vi innser dette, skjuler vi oss for Gud slik Adam og Eva gjorde, i innsikten om at vi ikke tåler å leve i kjærlighetens sentrum.

Det verste for de troende jødene i Auschwitz var, i følge Wiesel, opplevelsen av at Gud stilte seg likegyldig til deres lidelse. Det kristne evangeliet, kristendommens gode budskap, er at Gud ikke er likegyldig i møte med menneskets smerte.

Når vi i dag markerer første søndag i faste er det innledningen på en tid i kirkeåret der vi skal knytte oss nærmere til det store under at Gud selv ble en del av vår smerte og lidelse. Gud tok selv på seg all aggresjon, klage og desperasjon fra alle dem som lider under menneskers ondskap og likegyldighet.

Derfor ser vi:

- at i Jesus er ikke Gud likegyldig, men tilstede,
- i Jesus overvinnes likegyldigheten av Guds engasjement.

- at i Jesus får vi frimodighet til å være en liten del av Guds kjærlighetshandlinger for menneskene,

- at i Jesus inviteres vi til å stole på Guds kjærlighet og nåde slik at vi kan tørre å overvinne vår likegyldighet.

Det er Guds kjærlighet som bærer menneskene og skapelsen. Gud kjenner forskjellen på godt og ondt, og Gud velger alltid det gode og bekjemper det onde. Derfor er Gud Gud, og vi mennesker.

Men i Jesus trenger vi ikke lenger skjule oss for Gud, men ta i mot invitasjonen til å være sammen med Gud - slik som vi er, som mennesker. Gud har gjort alt ferdig for oss – kom og smak når vi i dag feirer nattverd sammen!

Ære være Faderen og Sønnen og Den hellige Ånd som var og er og blir en sann Gud fra evighet til evighet. Amen!